

ระบบกฎหมายและการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่มีที่มาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งมีระบบวิธีพิจารณาคดี ความ ตลอดจนบทบาทของศาลในการควบคุมการพิจารณาแตกต่างกัน เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาระบบการพิจารณาคดีของประเทศต่างๆ ที่จัดอยู่ในระบบกฎหมายดังกล่าว ในเบื้องต้นจะทำการศึกษาแนวคิดและระบบวิธีพิจารณาคดีของระบบกฎหมายทั้งสองระบบ นอกจากนี้ จะศึกษาความสำคัญของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว หลักการรับฟังพยานหลักฐาน และหลักการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะอันเป็นแนวคิดของการพิจารณาคดีต่อเนือง รวมทั้งศึกษาความหมายและวัตถุประสงค์การพิจารณาคดีต่อเนือง เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของการนั่งพิจารณาคดีระบบต่างๆ และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาและประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี

2.1 ระบบกฎหมาย

ระบบกฎหมายที่สำคัญในโลกมีหลายระบบ หากแบ่งโดยทางนิติศาสตร์จะแบ่งเป็นระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งระบบกฎหมายทั้งสองระบบมีประวัติที่มาของกฎหมาย วิธีการใช้กฎหมาย วิธีพิจารณาพิพากษารรณคดีที่แตกต่างกันออกไป

2.1.1 ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เป็นระบบกฎหมายที่มีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการในประเทศอังกฤษ มีรากเหง้ามาจากลัทธิศักดินา (Feudalism) เนื่องจากลัทธิดังกล่าวการพิจารณาข้อพิพาทได้กระทำในระดับของท้องถิ่น ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นต่างพิพากษารรณคดีโดยไม่ทราบวาท้องถิ่นอื่นพิพากษาว่าอย่างไร สิทธิและหน้าที่ของบุคคลจะมีน้อยมากเพียงใดจึงอยู่ที่สถานะของบุคคลตามท้องถิ่น แต่ต่อมาพระมหากษัตริย์ได้พยายามก่อตั้งอำนาจที่ศูนย์กลางขึ้น จึงทำให้เกิดขัดแย้งกับท้องถิ่นอย่างรุนแรง แต่พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นผู้พิพากษาสูงสุด และเป็นที่มาแห่งความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบในอันที่จะรักษาความสงบก็ได้จัดตั้งศาลของพระองค์ขึ้นเองและส่งผู้พิพากษาเดินทางหมุนเวียนไปพิพากษาคดีทั่วราชอาณาจักรและผู้พิพากษาที่ได้ออกตั้งข้อบังคับที่มีรูปลักษณะเดียวกันเป็นครั้งแรก และได้วางรากฐานความเป็นรูปลักษณะเดียวกันของกฎหมาย โดยก่อตั้งหลักเกณฑ์ทั่วไปขึ้น ซึ่งเป็นสามัญ

(Common) ตลอดทั่วราชอาณาจักร โดยเหตุนี้จึงเกิดมีกฎหมายคอมมอนลอว์ สำหรับทุกส่วนของราชอาณาจักร จึงเรียกกฎหมายนี้ว่า Common Law การเกิดขึ้นแห่งกฎหมาย Common Law ตามที่กล่าวมาแล้วมีทฤษฎีอยู่สองทฤษฎีคือ (1) หลักเกณฑ์ ดังเช่นคอมมอนลอว์ ได้มีอยู่แล้วในประเทศ ผู้พิพากษาเป็นแต่แสดงหลักเกณฑ์นั้น ๆ แล้วนำมาปรับแก้คดีเท่านั้น (2) ผู้พิพากษาได้สร้างคอมมอนลอว์ ขึ้นโดยคำพิพากษา และศาลต่อมาได้ยอมรับเป็นบรรทัดฐานตามที่เรียกว่า judge made law¹ ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษ, แคนาดา, ออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

วิธีพิจารณาความอาญาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial) การพิจารณาคดีอาญาระบบนี้ประกอบด้วยบุคคลสามฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลย และศาล² ในการดำเนินคดีศาลมีบทบาทเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน³ ศาลมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมากเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ดังนั้น ในทางวิชาการจึงเรียกระบบนี้อีกรูปแบบหนึ่งว่าเป็นระบบคู่ความ (Adversary System) โดยศาลจะเข้าไปช่วยค้นหาความจริงบ้างในบางกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น ชักถามพยานเท่าที่จำเป็นเพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลย และศาลจะชักเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น⁴

การพิจารณาคดีในระบบคอมมอนลอว์นี้ เป็นการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Jury) ลูกขุน คือ คณะบุคคลซึ่งเลือกมาจากสามัญชน โดยปกติมี 12 คน หน้าที่ลูกขุน คือ เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่อธิบายข้อกฎหมายให้ลูกขุนฟัง⁵ และต้องพิพากษาไปตามมติของคณะลูกขุน ในการพิจารณาคดีลูกขุนจะนั่งฟังการสืบ

¹หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 9.

²กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), หน้า 13.

³เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2529), หน้า 3.

⁴กุลพล พลวัน, การบริหารกระบวนการยุติธรรม. หน้า 14.

⁵พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15 (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528), หน้า 821.

พยานหลักฐานตั้งแต่ต้นจนจบ การพิจารณาคดีจึงดำเนินติดต่อกันไปเพื่อให้ลูกขุนกลับไปประกอบอาชีพตามปกติต่อไป และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะมีกลไกของการเร่งรัดกระบวนการพิจารณาก่อนวันสืบพยาน โดยจะแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างกระบวนการขึ้นก่อนสืบพยาน (Pre – Trial Process) กับกระบวนการในชั้นสืบพยาน (Trial) ซึ่งกระบวนการขึ้นก่อนสืบพยานนั้นมีความสำคัญมากในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ในชั้นของการสืบพยานจะเป็นวิธีการพิจารณาคดีที่มีการสืบพยานในเนื้อหาสาระสำคัญของข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดคดี ส่วนในชั้นก่อนการสืบพยานจะเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเบื้องต้น เพื่อเตรียมคดีสำหรับวินิจฉัยชี้ขาดต่อไป ซึ่งเหตุที่มีการแบ่งแยกระหว่างกระบวนการขึ้นก่อนการสืบพยานและกระบวนการในชั้นสืบพยาน เนื่องมาจากปัจจัย 2 ประการ

1. แนวความคิดในกระบวนการพิจารณาเรื่องการพิจารณาคดีต่อเนื่องต่อหน้าศาล โดยเปิดเผยต่อสาธารณะ

2. ช่วงห่างของระยะเวลานับแต่เสนอคดีต่อศาลจนกระทั่งถึงการเริ่มพิจารณาจริง ซึ่งเรียกว่า กระบวนการขึ้นสืบพยานนั้น มีช่วงห่างของระยะเวลามากซึ่งทำให้คู่ความมีโอกาสเตรียมการขึ้นก่อนการสืบพยานได้อย่างเต็มที่⁶

เมื่อพิจารณาถึงวิธีการของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งสามารถดำเนินการสืบพยานติดต่อกันได้สำเร็จ พบว่าสาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีการใช้เวลาในช่วงระยะเวลาก่อนการสืบพยานยาวนานมาก กล่าวโดยเฉลี่ยเป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี ถึง 1 ปีเศษ ทำให้สามารถนัดสืบพยานติดต่อกัน ทั้งนี้เพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานในศาลเข้ามาแทรกอยู่ด้วย⁷

2.1.2 ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ นั้นแท้จริงแล้วคือระบบที่สืบสายมาจากกฎหมายโรมันและเยอรมัน จึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Romano – Germanic Law ซึ่งนับเป็นระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุด มีอิทธิพลมากที่สุด และแพร่หลายมากที่สุดก็ว่าได้ ในปัจจุบันประเทศที่จัดว่าอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศเยอรมัน , ฝรั่งเศส , อิตาลี , ออสเตรีย , สวิสเซอร์แลนด์

⁶พนมรัตน์ เรื่องอำพัน, "การเร่งรัดกระบวนการพิจารณาก่อนวันสืบพยาน," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 10-11.

⁷ภาณุ รังสีหัทธ, "กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี," *อุลพาห* 46 (มกราคม-มิถุนายน 2542): 147.

เป็นต้น⁸ ส่วนในแถบเอเชียที่ได้รับรูปแบบระบบกฎหมายนี้ได้แก่ ญี่ปุ่น, จีน, และประเทศไทย

วิธีพิจารณาความอาญาของระบบซีวิลลอว์ ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยาน เพิ่มเติม หรือดลสืบพยาน เพื่อค้นหาให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวาง และยืดหยุ่นได้มาก นอกจากนี้ การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญา จะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่ใคร่มีบทบาทสำคัญนักเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นคว้าหาพยานหลักฐาน ส่วนระดับของความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจยื่นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้⁹ ระบบนี้ทนายความไม่มีบทบาทหรือมีความสำคัญในการค้นหาความจริงเพราะบทบาทสำคัญจะเป็นบทบาทของศาล¹⁰

ในระบบไต่สวนการพิจารณาคดีจะถือหลัก "ความต่อเนื่องของการพิจารณาคดี (principle of continuity of trial) กล่าวคือ นับตั้งแต่จำเลยปรากฏตัวในศาลและให้การต่อสู้คดี ศาลจะพิจารณาแต่คดีนั้นคดีเดียวอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เลื่อนการพิจารณาเพื่อไปพิจารณาคดีอื่น อีกจนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษาคดีนั้นแล้ว¹¹ ผู้พิพากษาและองค์คณะมีหน้าที่วินิจฉัยข้อเท็จจริง จะต้องร่วมนั่งพิจารณาด้วยกันทุกครั้งจะขาดครั้งใดครั้งหนึ่งไปไม่ได้ หากขาดไปครั้งใดครั้งหนึ่งไม่ว่าด้วยเหตุผลใด จะต้องเริ่มพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด¹²

ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาที่กล่าวมานั้นเป็นวิธีการของศาลในอดีต เมื่อเวลาล่วงเลยมานานเข้าแต่ละระบบก็มีการพัฒนาวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงมาเป็นลำดับ และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจุดบกพร่องของแต่ละระบบมาโดยตลอด จนปัจจุบันเห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างคลี่คลายเข้าหากันทำให้หลักกฎหมายของประเทศต่างๆไม่ว่าจะเคยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบ

⁸จำปี ไสตทิพันธุ์, "กฎหมายเปรียบเทียบ: พื้นฐานความคิด," วารสารนิติศาสตร์ 25 (ธันวาคม 2538) : 679.

⁹เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

¹⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹¹ศึกษาเพิ่มเติมในประพันธ์ นัยโกวิท, "การอำนวยความสะดวกในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ," บทบัณฑิตย 52 (ธันวาคม 2539): 59.

¹²Shigemitsu Dando, Japanese law of criminal procedure. (South Hackensack, N.J.: Fred B. Rothman., 1965), pp.56-57.

ไต่สวนมีความใกล้เคียงกันมาก ประเทศต่างๆมีแนวโน้มที่จะนำข้อดีทั้งสองระบบมารวมกันสร้างเป็นกฎเกณฑ์ในทางลักษณะพยานขึ้นใหม่เรียกว่าระบบผสม (Mixed System)¹³

สำหรับประเทศไทยจัดอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ นักนิติศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่ากฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นระบบกล่าวหาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มมีการจัดระเบียบการศาลยุติธรรมตามแบบสากล ทั้งนี้เพราะเสด็จในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงศึกษาวิชากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษ แต่ก็มีนักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่า มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลายมาตรา เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2), 116 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 ฯลฯ ที่ให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางในการรับฟังหรือดำเนินการสืบพยานซึ่งเป็นลักษณะไต่สวน ทำให้ระบบกฎหมายไทยน่าจะเป็นระบบผสม ซึ่งมีเนื้อหาออกไปทางระบบไต่สวน¹⁴

2.2 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ดังภาษิตกฎหมายบทหนึ่งที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือ การปฏิเสธความยุติธรรม” (Justice delayed is justice denied.) ศาลเป็นองค์กรหนึ่งในการกระบวนการยุติธรรม การพิจารณาอารรถคดีเป็นอำนาจโดยเฉพาะของศาล¹⁵ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) ซึ่งภารกิจหลักคือ การให้คุ้มครองแก่หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Principle of Legality) ทั้งหลาย กล่าวโดยเฉพาะในการดำเนินคดีอาญา ภารกิจของศาลนั้นมีเป้าหมายเพื่อวินิจฉัยเกี่ยวกับการกระทำของจำเลยว่าเป็นการกระทำที่เป็นความผิดหรือไม่ และจะลงโทษจำเลยได้หรือไม่¹⁶ ฉะนั้นระบบการพิจารณาคดีอาญาจึงต้องมีกระบวนการค้นหาความจริงที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถ

¹³ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

¹⁴ ชวลิต โสภณวัตต์, “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ,” *อุลพาน* 28 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2524): 38-41.

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 233.

¹⁶ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนากุล, “ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.” *บทบัญญัติ* 54 (ธันวาคม 2541): 74.

ค้นหาตัวผู้กระทำผิดและนำมาลงโทษได้อย่างถูกต้องแท้จริง¹⁷ และมีระบบการพิจารณาที่รวดเร็วควบคู่กันไป เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย

2.2.1 หลักการพิจารณาคดีโดยเร็ว

หลักการพิจารณาคดีโดยเร็วเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้การดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นเสร็จสิ้นไปโดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผล (Unreasonable Delay) นานาประเทศยอมรับว่าเป็นสิทธิสำคัญที่จำเลยพึงได้รับ ดังจะเห็นได้จากหลักในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ประกาศไว้ อันเป็นที่มาของการทำข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติหลายฉบับ อาทิเช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 14.3. (ค) ความว่า "สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้าเกินความจำเป็น" หรือรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา บทบัญญัติเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 บัญญัติว่า "ในการพิจารณาคดีอาญาจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว โดยเปิดเผย..." (In all criminal prosecution the accused shall enjoy the right to speed and public trial)

หลักการพิจารณาคดีโดยเร็วนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม ไม่ว่าจะ เป็นไปเพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องถูกคุมขังระหว่างพิจารณาเป็นเวลานาน ยังเป็นการคุ้มครองสังคมด้วยเพราะสังคมย่อมมีสิทธิที่จะได้เห็นผู้กระทำผิดได้รับโทษอย่างรวดเร็ว¹⁸ นอกจากนี้ การพิจารณาคดีโดยเร็วทำให้ภาระค่าใช้จ่ายและเวลาที่ต้องใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความและศาลลดน้อยลง เพราะการพิจารณาที่ล่าช้า คู่ความต้องไปศาลหลายครั้ง ต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงอาจกล่าวได้ว่า การพิจารณาคดีหากกระทำโดยชักช้าไม่เพียงแต่ทำให้สังคมเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มเท่านั้น แต่ยังทำให้จำเลยอยู่ในสภาพที่เลวร้ายตลอดการพิจารณา การพิจารณาที่เนิ่นนานออกไปยังส่งผลทำให้ความจำของพยานหรือจำเลยค่อยๆ ลืมเลือนไป พยานบางคนอาจเสียชีวิต และพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหาย

¹⁷ณรงค์ ใจหาญ, "หลักประกันสิทธิของประชาชนในคดีอาญาใหม่ : ปัจจุบันและทศวรรษหน้า (2540 – 2550)," บทบัญญัติ 53 (มิถุนายน 2540): 64.

¹⁸ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, "รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา," เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540, หน้า 34.

การพิจารณาโดยไม่ชักช้าจะทำให้ข้อเท็จจริงในคดีกระจ่างชัด การปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความถูกต้องและรวดเร็วโดยไม่หลงโทษคนบริสุทธิ์หรือปล่อยคนผิด¹⁹

อย่างไรก็ตาม โดยหลักกระบวนการพิจารณาความอาญามีลักษณะที่เป็นไปเพื่อคุ้มครองคู่ความทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นจำเลย หรือโจทก์ผู้ได้รับความเสียหาย เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้รับความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน คู่ความต้องมีสิทธิและและความสามารถเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงในการดำเนินคดีอาญา การพิจารณาคดีที่เสร็จสิ้นลงภายในระยะเวลาอันสั้น จึงมิใช่เป้าหมายสูงสุดเพียงอย่างเดียวของหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว สิทธิของคู่ความเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงควบคู่กันไปเสมอตลอดระยะเวลาของการพิจารณาคดี กล่าวคือ

ก. กระบวนการยุติธรรมจะต้องประกันแก่จำเลยและทนายจำเลยที่จะได้รับโอกาสที่เพียงพอต่อการเตรียมคดี ดังที่ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยในคดี ระหว่าง Powell v. Alabama ความว่า "ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะให้เวลาเพียงวันเดียวในศาลแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสตระเตรียมคดีหรือในอันที่จะเป็นประกันความช่วยเหลือจากทนายแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสแก่ทนายความที่จะศึกษาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายในคดี"

ข. โจทก์ต้องมีระยะเวลาที่เพียงพอในการที่จะนำพยานหลักฐานมาสืบให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด

สำหรับประเทศไทย สิทธิจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วได้รับการรับรองมาช้านานนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติกฎหมาย ดังนี้

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทรศก 115 หมวด 3 ว่าด้วยลักษณะพิจารณา มาตรา 18 บัญญัติว่า "ถ้าคดีเรื่องใดศาลได้ตั้งต้นพิจารณาแล้วก็ต้องรีบพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไปกว่าจะแล้วเสร็จ อย่าให้ต้องหยุดการพิจารณาไว้โดยไม่มีเหตุอันจำเป็นที่จะต้องชักช้าต่อไป"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคแรก บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาตลอดไปจนเสร็จโดยไม่เลื่อนก็ได้"

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2542 มาตรา 19 บัญญัติว่า "ให้ศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาไต่สวน

¹⁹Hedeo Tanaka, The Japanese legal system (Tokyo: University of Tokyo Press, 1976), p.478.

พยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 241 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม”

นอกจากนี้ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ว่าด้วยจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในทางอรรถคดี ข้อ 2 กำหนดว่า “ผู้พิพากษาจักต้องพิจารณาคดีโดยไตร่ตรอง สุขุมรอบคอบ และไม่ชักช้า พึงตัดการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่จำเป็นออกเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว”

2.2.2 หลักการรับฟังพยานหลักฐาน

กระบวนการพิจารณาที่สำคัญที่สุดของศาลคือ การพิจารณา (Trial) และการวินิจฉัย (Adjudication) และสิ่งสำคัญในการพิจารณาคดีคือการสืบพยานที่จะนำไปสู่การซึ่งนำพยานหลักฐานโดยผู้พิพากษา²⁰ ซึ่งพยานหลักฐานที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลอาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ สำหรับพยานบุคคลนับว่าเป็นพยานสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา²¹ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ศาลจะใช้ในการซึ่งนำพยานหลักฐาน การรับฟังพยานบุคคลของศาลขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ถึงเหตุผลในเชิงจิตวิทยาและในแง่ความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ความบริสุทธิ์ยุติธรรมของคุณค่าพยานหลักฐานนั้น ๆ ที่จะรับฟังได้เพียงใด ขั้นตอนการรับรู้ของพยานบุคคลจึงมีความสำคัญยิ่งซึ่งทางหลักวิชาการเรียกว่า “จิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล” (Aussagepsychologie)²² สำหรับกระบวนการเบิกความของพยานนั้นประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

(ก) การรับรู้ (perception) พยานพบเห็น ได้ยิน หรือทราบข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งพยานจะรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นได้ตรงกับความจริงแค่ไหนย่อมขึ้นอยู่กับประสาทสัมผัสของพยานเอง ดังนั้น พยานอาจรับทราบข้อเท็จจริงมาผิดพลาดก็ได้ เช่น ฟังมาไม่ถนัด

²⁰เกษม คมสัจธรรม, “การยกเลิกการพิจารณาคดีที่มีขอของศาลในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 6.

²¹โสภณ รัตนกร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), หน้า 40.

²²คณิต นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2538), หน้า 102.

สายตาสั้น เป็นต้น ซึ่งความบกพร่องและผิดพลาดต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ศาลจะต้องเอาใจใส่ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่เกิดความผิดพลาดในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

(ข) การจดจำ (memory) พยานรับทราบข้อเท็จจริงและเก็บไว้ในความทรงจำถึงเวลาไปเบิกความซึ่งอาจใช้เวลานานเป็นเดือนหรือปี ดังนั้น ตอนที่พยานเบิกความ พยานอาจจะเบิกความจากความทรงจำของตนซึ่งจะถูกต้องใกล้เคียงความจริงเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำและระยะเวลาระหว่างการพบเห็นเหตุการณ์กับเวลาเบิกความ

(ค) การถ่ายทอด (expression)พยานถ่ายทอดสิ่งที่ตัวเองจำได้ออกมาให้ศาลฟัง โดยการเบิกความตรงนี้จะมีปัญหาเรื่องการถ่ายทอดหรือสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจ พยานอาจรู้ภาษาไม่ดีพอ ใช้คำไม่ถูกต้องทำให้ความหมายผิดไป ฉะนั้นแม้พยานจะรับทราบมาโดยถูกต้อง และจำได้แม่นยำก็อาจจะถ่ายทอดให้คนอื่นเข้าใจได้ไม่ตรงกับความเข้าใจของตน จะเห็นได้ว่าแม้พยานจะสุจริตและเบิกความไปตามที่ตนคิดว่าเป็นความจริง โอกาสผิดพลาดก็อาจเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนทั้งสามขั้นใดขั้นหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ดีถ้าได้ที่พบเห็นเหตุการณ์มาเบิกความต่อหน้าศาลหรือคณะลูกขุน ศาลก็ยังพอมีโอกาสตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานได้จากการสอบถามและจากท่าทางว่าประสาธน์สัมผัสของพยานเป็นอย่างไร ความจำดีหรือไม่ การสื่อความหมายพยานทำได้ดีเพียงใดซึ่งจะช่วยศาลในการใช้ดุลพินิจว่าจะเชื่อพยานได้เพียงใด²³

นอกจากนี้ พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความจริงอาจแยกออกได้เป็นพยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม และข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน²⁴ การชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐานในคดีต้องอาศัยส่วนประกอบทั้งสามส่วนนี้เป็นเครื่องช่วยวินิจฉัย สำหรับข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานเป็นสาระสำคัญในการพิสูจน์ความจริงที่เดียว ฉะนั้นการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นต้นว่าการชั่งน้ำหนักคำพยานบุคคลที่กระทำกันโดยไม่เห็นตัวพยานบุคคล ขณะที่การเป็นพยาน ย่อมจะไม่อาจเป็นที่คาดหมายได้เลยว่าจะถูกต้องอย่างแท้จริง เพราะความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลและความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล จะได้มาก็ด้วยการสังเกตการให้การของพยานบุคคลเท่านั้น ศาลพิจารณาซึ่งเป็นศาลฟังข้อเท็จจริงจึงต้องคำนึงถึงข้อนี้เสมอ แม้ในต่างประเทศ

²³ ธีมชัย ชูติวงศ์, "ความหมายของพยานบอกเล่า." บทบัณฑิตย 38 (มิถุนายน 2524): 185.

²⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 79.

ที่มีการพิจารณาคดีโดยใช้ลูกขุนในการสืบพยานทุกอย่างทุกชนิดลูกขุนทุกคนจะต้องอยู่พร้อมหน้ากันเสมอ ข้อนี้แท้จริงก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้เห็นเองควรจะต้องรู้ดีกว่าผู้ที่ฟังเขาว่า²⁵

2.2.3 หลักการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ

ก. ความหมายองค์คณะ

องค์คณะผู้พิพากษา หมายถึงจำนวนผู้พิพากษาซึ่งกฎหมายกำหนดไว้สำหรับการพิจารณาคดี²⁶ คำว่าคณะนั้นตามศัพท์ หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป องค์คณะผู้พิพากษาก็เช่นกัน หมายถึง ผู้พิพากษาที่มีจำนวนตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีอำนาจทำการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้พิพากษานายเดียวกฎหมายไม่เรียกว่าองค์คณะ แต่เรียกว่าผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจ²⁷

องค์คณะมีสองอย่างคือ องค์คณะพิจารณา และองค์คณะพิพากษา องค์คณะพิจารณาหมายถึง คณะผู้พิพากษาที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจพิจารณาคดี ส่วนองค์คณะผู้พิพากษา หมายถึง จำนวนผู้พิพากษาที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจตัดสินคดี ซึ่งจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญสองประการ คือ ประการแรก ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะผู้พิพากษานั้นจะต้องมีความเห็นพ้องต้องกันในคำพิพากษานั้น ประการที่สอง จะต้องได้นั่งพิจารณาคดีนั้น²⁸ จึงสรุปได้ว่า นอกจากผู้พิพากษาจะต้องนั่งพิจารณาให้ครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ยังมีผลสืบเนื่องอีกด้วยว่าผู้พิพากษาที่ประกอบเป็นองค์คณะนี้จะต้องนั่งพิจารณาคดีจนกระทั่งมีคำพิพากษาดำเนิน โดยจะต้องได้ร่วมในการพิจารณาและได้ร่วมในการทำคำพิพากษา

หลักการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะเป็นหลักการสำคัญในการรับฟังพยานหลักฐาน และเป็นหัวใจของการใช้ดุลพินิจซึ่งนำนักพยานหลักฐาน เพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ความถูกต้องอันหมายถึงผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพหรือทรัพย์สินและชื่อเสียงของคู่ความในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ นั้น มีความแตกต่างกันขององค์คณะผู้พิจารณาพิพากษาคดี ดังนี้

²⁵ริเต้, "น้ำนักพยานหลักฐานมาตรฐานมาตรฐาน" สยามใหม่รายสัปดาห์ (11 กุมภาพันธ์ 2526): 44.

²⁶ทุมพล จันทราทิพย์, พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 125.

²⁷สถิตย์ เล็งไธสง, คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ธนบุรี: ดำรงธรรม, 2517), หน้า 102.

²⁸เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-104.

1. ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ องค์คณะผู้พิจารณาคดีคือคณะลูกขุน คณะลูกขุนจะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิด (guilty) หรือไม่ (not guilty) ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมาย และต้องพิพากษาไปตามมติของคณะลูกขุน โดยปกติแล้วคำตัดสินของคณะลูกขุน (verdict) จะต้องมีเสียงเป็นเอกฉันท์ ถ้าหากคณะลูกขุนคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บป่วย หรือมีความจำเป็นไม่อาจนั่งพิจารณาต่อไปได้ตามธรรมดาแล้ว การพิจารณาจะสิ้นสุดลงทันที กระบวนการพิจารณาจะเริ่มใหม่ เมื่อมีการตั้งลูกขุนคณะใหม่ ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาให้คดีต้องล่าช้าไปในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกาจึงมีการตั้งคณะลูกขุนเพิ่มเติมจากจำนวนปกติ ในเมื่อคดีนั้นเป็นที่คาดหมายว่าการพิจารณาคดีจะต้องใช้เวลานาน เพื่อแทนที่ลูกขุนที่อาจถึงแก่กรรมลงไป²⁹ แต่จุดสำคัญที่ต้องระลึกถึงลูกขุนจะต้องนั่งพิจารณาด้วยทุกคนจะขาดครั้งหนึ่งครั้งใดไม่ได้

2. ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ องค์คณะผู้พิพากษาจะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี โดยผู้พิพากษาและองค์คณะจะต้องร่วมนั่งพิจารณาด้วยทุกครั้ง จะขาดไปครั้งหนึ่งครั้งใดไม่ได้ หากขาดไปครั้งใดครั้งหนึ่งไม่ว่าด้วยเหตุผลใด ๆ จะต้องเริ่มพิจารณาใหม่ทั้งหมด เพื่อแก้ปัญหาให้คดีต้องพิจารณาใหม่ซึ่งจะทำให้คดีต้องล่าช้าออกไป จึงมีการตั้งผู้พิพากษาสำรอง (Supplementary Judge or Ergänzungsrichter) ในคดีที่ต้องใช้ผู้พิพากษานั่งเป็นองค์คณะ และเป็นที่คาดหมายได้ว่า การพิจารณาคดีจะต้องใช้เวลานาน ก็จะมีการตั้งผู้พิพากษาสำรองไม่เกินจำนวนผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะ ผู้พิพากษาสำรองนี้จะร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วยเสมอ ถ้าผู้พิพากษาคณหนึ่งคนใดที่เป็นองค์คณะเดิมไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เช่น ถึงแก่กรรม หรือย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ยังศาลอื่นผู้พิพากษาสำรองจะเข้าทำหน้าที่แทน³⁰

จะเห็นได้ว่า ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบซีวิลลอว์ต่างให้ความสำคัญกับระบบองค์คณะ โดยในการร่วมกันพิจารณาและพิพากษาคดีจะต้องดำเนินไปจนเสร็จสิ้นจะเปลี่ยนองค์คณะพิจารณาและพิพากษาไม่ได้ นอกจากนี้ทั้งสองระบบมีวิธีแก้ไขให้คดีต้องล่าช้าออกไปโดยในระบบคอมมอนลอว์ มีการตั้งลูกขุนเพิ่มเติมจากจำนวนปกติ ส่วนระบบ

²⁹Delmer Karlen , op. cit . . . footnote 8, p. 192. อ้างถึงในวิสันต์ เพิ่มทวีผล, "การตรวจสอบและการกำหนดข้อเท็จจริงในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2534), หน้า 53.

³⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 56.

ซีวิลส์ลอร์ จะมีการตั้งผู้พิพากษาสำรองในคดีที่ต้องใช้ผู้พิพากษานั้นเป็นองค์คณะและเป็นที่คาดหมายว่าการพิจารณาต้องใช้เวลานาน

สำหรับประเทศไทยในอดีต เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาและพิพากษาคดีได้ออกกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ข้อที่ 5 ว่าด้วยผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีความห้ามไม่ให้เซ็นชื่อถ้อยแถลง โดยมีความว่า ผู้พิพากษาคคนใดนั่งพิจารณาความเซ็นชื่อในคำพิพากษานั้นได้ และแย้งได้ ถ้าผู้ใดไม่ได้นั่งจะเซ็นถ้อยแถลงจะแย้งไม่ได้³¹ ทั้งประธานศาลฎีกาได้อาศัยอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ออกระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ฉบับที่ 1 ว่าด้วยการนั่งพิจารณา ความว่า (1) ในการพิจารณาคดีซึ่งผู้พิพากษาชั้นต้นนายเดียวมีอำนาจพิจารณานั้น หากในศาลผู้พิพากษาอื่นว่างอยู่ ให้ผู้พิพากษาที่ว่างอยู่นั้นนั่งพิจารณาคดีด้วยเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติในเมื่อสามารถจะทำได้เพื่อให้คดีนั้นได้รับการพิจารณาถึงถ้อยแถลงยิ่งขึ้น (2) ในการพิจารณาคดีซึ่งตามกฎหมายต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา ให้ถือเป็นข้อสำคัญว่าต้องมีผู้พิพากษา หรือสำรองผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนายนั่งพิจารณาคดีนั้น

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ได้กำหนดองค์คณะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนาย³² เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ผู้พิพากษาคคนเดียวสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้³³

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า "การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีได้จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

ข. ความสำคัญของการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ

1. ทำให้การพิจารณาพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ โดยเฉพาะในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในห้องจะสามารถเห็นอากัปกริยาของพยาน ได้ด้วยตนเองทุกคน ดีกว่าการพิจารณาจากสำนวนที่มีผู้อื่นบันทึกให้

³¹เสถียร ลายลักษณ์, ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 15 (พระนคร: โรงพิมพ์เดลิแมส, 2478), หน้า 366.

³²พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26.

³³พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 17, 25.

2. ทำให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างผู้พิพากษาด้วยกันเองในองค์คณะ ผลคำพิพากษาที่ออกมาเป็นคำพิพากษาที่เกิดจากการประสานทัศนคติที่แตกต่างกันของผู้พิพากษาแต่ละคนซึ่งมีความเห็นเป็นอิสระ อันจะทำให้ผลคำพิพากษานั้นไม่หนักหรือเบาเกินไป³⁴

3. ทำให้ศาลมีอิสระจากการถูกอิทธิพลบังคับเนื่องจากการทำคำพิพากษาจะต้องเป็นความเห็นร่วมกันขององค์คณะทั้งหมดมิใช่ของผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่ง จึงยากแก่การที่จะถูกอิทธิพลบังคับได้

4. ทำให้หลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดทางกฎหมาย (error judicial)

5. ทำให้มีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ระหว่างผู้พิพากษาอาวุโสและผู้พิพากษาใหม่

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงตัวผู้พิพากษาระหว่างการพิจารณามีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐาน โดยเฉพาะการขังน้ำหนักรับฟัง และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของพยาน เนื่องจาก³⁵

(ก) ผู้พิพากษาที่ฟังการสืบพยานจะทราบพฤติกรรมของพยานมากกว่าการอ่านจากคำเบิกความ

(ข) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีคนเดียวจนมีคำพิพากษาจะวินิจฉัยได้ถูกต้องที่สุด

(ค) ผู้พิพากษาแต่ละคนมีความคิดประสบการณ์ความรู้ความสามารถและวุฒิภาวะต่างกัน

โดยที่การรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ต้องกระทำด้วยวาจาต่อหน้าศาล และการเสนอพยานหลักฐานเป็นไปตามหลักการเสนอพยานหลักฐานโดยอิสระ การที่ศาลจะรับฟังเพียงใดหรือไม่นั้นเป็นไปตามหลักความเชื่อโดยสุจริตของผู้พิพากษาจากการรับฟังการเบิกความของพยานในศาลด้วยวาจา และโดยที่การรับฟังพยานหลักฐานตามความเชื่อของผู้พิพากษานี้เองทำให้การรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวพันกับการตรวจสอบถึงกระบวนการในการรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอดของพยานอันมีส่วนนำมาวิเคราะห์หรืออย่างละเอียดรอบคอบว่าคำให้การพยานเป็น

³⁴บุญเชษฐ์ พุ่มทิพย์, "หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา," ดูลพาน 44 (มกราคม-มีนาคม 2540): 85.

³⁵ณรงค์ ใจหาญ และคณะ, รายงานการศึกษาวินิจฉัยเรื่องสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษ ในคดีอาญา, หน้า 269.

ความจริงหรือไม่ ด้วยเหตุนี้การให้ความสำคัญกับหลักจิตวิทยาพยายามบุคคลดังกล่าวจึงหมายถึง การที่ผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณากับผู้พิพากษาที่ทำ คำพิพากษาต้องเป็นองค์คณะเดียวกัน ซึ่งโดยภาพรวมก็คือการเสริมสร้างศาลชั้นต้นอันเป็นศาล หลักที่กำหนดข้อเท็จจริงในคดีให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น³⁶

2.3 ความหมายและวัตถุประสงค์การพิจารณาคดีต่อเนื่อง

2.3.1 ความหมายการพิจารณาคดีต่อเนื่อง

การพิจารณาคดีของศาลในประเทศไทยแต่ดั้งเดิมเป็นการพิจารณาแบบเป็นคราว ๆ (piece meal – trial) เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาล ศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานหนึ่งวันก่อน โดยในหนึ่งวันจะนัดสืบพยานหลายคดีพร้อมกัน ในวันนัดสืบพยานศาลจะสืบพยานหลักฐานได้เพียง บางส่วนหรือไม่มีการสืบพยานเนื่องจากการขอเลื่อนคดี ซึ่งศาลจะเลื่อนคดีไปสืบพยานหลักฐาน ต่อไปโดยมีระยะเวลาห่างกันอย่างน้อยนัดละหนึ่งเดือนขึ้นไป การสืบพยานจึงไม่เสร็จสิ้นไปใน คราวเดียว นอกจากนี้ ในคดีที่กฎหมายกำหนดให้มีองค์คณะร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วยนั้น ในทาง ปฏิบัติ ผู้พิพากษาที่เป็นเจ้าของสำนวนจะออกนั่งพิจารณาคดีคนเดียวเท่านั้น เมื่อสืบพยานเสร็จ ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจะนำสำนวนไปปรึกษาองค์คณะ โดยวิธีปรึกษาผู้พิพากษาเจ้าของ สำนวนจะเล่าข้อเท็จจริงให้องค์คณะฟังว่า โจทก์ฟ้องจำเลยว่าอย่างไร จำเลยให้การอย่างไร โจทก์จำเลยนำพยานหลักฐานใดมาสืบบ้าง และอธิบายข้อกฎหมาย ต่างๆ รวมทั้งคำวินิจฉัยของตน ซึ่งส่วนมากผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะจะเห็นด้วยกับผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนแต่ภายหลังที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2540 มาตรา 236 ได้กำหนดให้การนั่ง พิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาคบองค์คณะ และผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำ คำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ และมาตรา 241 วรรคแรก ได้กำหนดให้ในคดีอาญาจำเลย มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีต่อเนื่อง สำนักงานศาลยุติธรรมได้นำระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง มาใช้ โดยมีคำแนะนำของประธานศาลฎีกาลงวันที่ 1๑ ธันวาคม 2544 กำหนดเป็นนโยบายให้ศาล ชั้นต้นนั่งพิจารณาคดีในคดีหนึ่งติดต่อกันไปรวดเดียวจนเสร็จการพิจารณาแล้วจึงเริ่มทำการ พิจารณาคดีอื่นต่อไปตามลำดับ ซึ่งปรากฏว่าก่อให้เกิดข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย

³⁶ คณิต ณ นคร, "ความคิดเห็นทางกฎหมายของอาจารย์คณิต ณ นคร ในบริบทของการปฏิรูป กระบวนการยุติธรรม," ใน กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2541), หน้า 82.

โดยเฉพาะในองค์กรกระบวนการยุติธรรม ข้อวิจารณ์สำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดให้มีการนั่งพิจารณาคดีในทุกวันทำการกระทำได้ยากเพราะคู่ความทุกฝ่ายไม่สามารถหาวันว่างที่ติดต่อกันให้ตรงกันได้ และต้องรอลำดับการสืบพยานเป็นระยะเวลานาน ดังนั้นจึงมีผู้เสนอว่าควรนำระบบการพิจารณาแบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณา³⁷ มาใช้แทน ด้วยเหตุนี้ จึงมีการให้คำจำกัดความของการพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็น 2 ความเห็น ดังนี้

ความเห็นที่หนึ่ง การพิจารณาคดีต่อเนื่อง คือ การที่ผู้พิพากษาสามารถนั่งพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งติดต่อกันไปรวดเดียวจนเสร็จสิ้นการพิจารณา³⁸ ซึ่งคำจำกัดความดังกล่าวสอดคล้องกับระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องที่สำนักงานศาลยุติธรรมนำมาใช้กับการนั่งพิจารณาคดีอาญาและคดีแพ่งในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ

ความเห็นที่สอง การพิจารณาคดีต่อเนื่อง คือ การที่ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีติดต่อกัน โดยผู้พิพากษาองค์คณะเดียวไปจนเสร็จการพิจารณาและองค์คณะนั้นเป็นผู้ทำคำพิพากษา มิได้หมายความว่าผู้พิพากษาจะต้องนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปทุกวัน³⁹

นอกจากนี้ มีความเห็นอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานทั้งสองความเห็นดังกล่าว กล่าวคือ การพิจารณาคดีต่อเนื่อง หมายถึง

1. การที่เมื่อได้นัดพิจารณาคดีใดแล้วต้องพิจารณาคดีนั้นติดต่อกันไปจนแล้วเสร็จไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานโจทก์หรือการสืบพยานจำเลยแล้วกำหนดวันพิพากษาคดีนั้นๆโดยเร็วหรือ

2. กรณีมีเหตุจำเป็นเนื่องจากมีคดีจำนวนมากหรือมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ศาลและคู่ความที่เกี่ยวข้องได้วางแผนการดำเนินคดีโดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการ

³⁷ระบบการพิจารณาแบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณา (Trial within Time Frame) คือ ระบบที่ให้ศาลสอบถามจำนวนวันนัดสืบพยานตามที่คู่ความประสงค์แล้วกำหนดวันนัดให้ครบถ้วนตามจำนวนนัดที่คู่ความแถลงต่อศาล อาทิเช่น กำหนดวันนัดสืบพยานโจทก์จำเลยวันที่ 1,15 มีนาคม 2546 และวันที่ 5,25 เมษายน 2546 ซึ่งทางปฏิบัติมักนิยมเรียกระบบนี้ว่าระบบพันหลอ.

³⁸บุญรอด ดันประเสริฐ, "การพิจารณาคดีต่อเนื่อง," วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ฉบับพิเศษ (1999): 371.

³⁹ดาว จันทรสม, "ตุลาการกับรัฐธรรมนูญ," วารสารกฎหมายสหภาพนายความ 11 (กรกฎาคม 2546)

สืบพยานโจทก์ พยานจำเลยไว้แล้วพิพากษาคดีนั้นให้เสร็จไปโดยไม่ชักช้า⁴⁰

ดังนั้น ในการศึกษาความหมายของการพิจารณาคดีต่อเนื่องตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญนั้น ผู้เขียนเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้เห็นเจตนารมณ์ที่แท้จริง รวมทั้งศึกษา บทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบด้วย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 236 บัญญัติว่า "การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือ ตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือ คำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายบัญญัติ"

มาตรา 241 วรรคแรก บัญญัติว่า "ในคดีอาญาผู้ต้องหา หรือจำเลย ย่อมมี สิทธิได้รับการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม"

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สภาร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดกรอบในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไว้สามประเด็น ประเด็นหนึ่งที่มีความ เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม คือ ประเด็นเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ ซึ่งมีการเสนอ ปรับปรุงเพิ่มเติมระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐที่เกี่ยวกับองค์กรศาลยุติธรรม เพื่อให้การ ปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมและให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะกรรมาธิการ ประชาสัมพันธ์ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้สรุปประเด็นสภาพปัญหาและหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับการ พิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์ ดังนี้

ก. สภาพปัญหาการนั่งพิจารณาศาลไม่ครบองค์คณะและไม่ต่อเนื่องทำให้ การรับฟังข้อเท็จจริงอาจไม่สมบูรณ์และการตัดสินใจโดยอาศัยข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจคลาดเคลื่อนได้

ข. หลักการสำคัญที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ควรกำหนดให้การนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะต้องถูกเพิกถอนกระบวนการพิจารณา และการนั่ง

⁴⁰สุพล พันธุมโน, "ศาลยุติธรรมไทยในต้นสหัสวรรษใหม่ปัญหาและแนวทางแก้ไข," วารสารศาลยุติธรรม 2 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2545): 37.

พิจารณาคดีไม่ต่อเนื่องในคดีอาญา ควรกำหนดให้ผู้พิพากษาที่ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษาไม่ได้⁴¹

ส่วนในการประชุมชั้นคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการการพิจารณาคดีครบองค์คณะและการพิจารณาคดีต่อเนื่อง ดังนี้

ก. การพิจารณาคดีครบองค์คณะ (มาตรา 236)

- ชั้นคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ⁴²

1. การกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ถือเป็นมาตรฐานสากล ทั้งนี้จำนวนองค์คณะผู้พิพากษาขึ้นอยู่กับประเภทคดีว่าเป็นคดีเล็กน้อย หรือ อุกฉกรรจ์ ซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาทั้งหมดจะได้ร่วมกันรับฟังการสืบพยานของคุณความ หากมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการบันทึกคำเบิกความของพยานจากทนายความ องค์คณะผู้พิพากษาย่อมช่วยกันปรึกษาพิจารณารอบคอบยิ่งขึ้นในการพิจารณาข้อโต้แย้งของคุณความ

2. การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือการพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องทำให้องค์คณะผู้พิพากษาได้เห็น และฟังคำเบิกความด้วยตนเอง อันทำให้การตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงมีประสิทธิภาพมิใช่เป็นการที่ผู้พิพากษามานั่งสืบพยานเพียงบางปากเท่านั้นแล้วตัดสินข้อเท็จจริง ทั้งหากการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นมีประสิทธิภาพแล้วในอนาคตศาลสูงก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงอีก

- ชั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญ⁴³

1. การพิจารณาคดีครบองค์คณะเป็นประโยชน์แก่คุณความ หากมีการโต้แย้งคำสั่ง หรือการใช้ดุลพินิจของศาลในระหว่างการพิจารณาย่อมทำให้เกิดความรอบคอบยิ่งขึ้นในการพิจารณาข้อโต้แย้งของคุณความ

2. การพิจารณาคดีครบองค์คณะทำให้ผู้พิพากษาพัฒนาตนเองโดยการเรียนรู้ข้อดีของผู้พิพากษาด้วยกัน อันเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์มากขึ้น

⁴¹ อัครเมศวร์ ทองนวล, "ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในร่างรัฐธรรมนูญ," รัฐศาสตร์ 45 (มิถุนายน 2540): 63-64

⁴² พงศ์เทพ เทพกาญจนา, "รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ," 21 มิถุนายน 2540.

⁴³ พงศ์เทพ เทพกาญจนา, "รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งที่ 22 (เป็นพิเศษ)," 18 กรกฎาคม 2540.

3. การพิจารณาคดีตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงมิใช่เป็นการอ่านคำเบิกความพยานจากสำนวน การตัดสินปัญหาข้อเท็จจริงผู้พิพากษาเองได้เห็นอากัปกริยาของพยาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการชั่งน้ำหนักพยาน

4. การพิจารณาคดีครบองค์คณะทำให้ผู้พิพากษาได้มีโอกาสร่วมกันรับฟังคำเบิกความของพยานว่าน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ทั้งทำให้การพิจารณาคดีมีความรอบคอบยิ่งขึ้น อันส่งผลให้การพิจารณาคดีรวดเร็วยิ่งขึ้น⁴⁴

ข. การพิจารณาคดีต่อเนื่อง (มาตรา 241)

- ชั้นคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ และชั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญ ส่วนใหญ่จะเป็นการอภิปรายเรื่องหลักการพิจารณาคดีครบองค์คณะซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีต่อเนื่อง กล่าวคือ การพิจารณาคดีครบองค์คณะและต่อเนื่องทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การนัดสืบพยานวันละหลายคดีและแต่ละคดีมีการสืบพยานบางปาก คู่ความต้องเสียเวลาศาลหลายครั้ง ทำงานซ้ำซ้อน หากมีการสืบพยานติดต่อกันไปจนเสร็จ ผู้พิพากษาย่อมสามารถจำข้อเท็จจริงได้ดี นอกจากนี้ ได้มีผู้อภิปรายว่าการพิจารณาคดีในปัจจุบันของประเทศไทยไม่มีความต่อเนื่อง การพิจารณาคดีที่ถูกต้องจะต้องกระทำโดยต่อเนื่อง การพิจารณาคดีในต่างประเทศจะต่อเนื่องตลอดตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย แต่สำหรับประเทศไทย เมื่อมีการสืบพยานวันแรกแล้วก็จะเลื่อนคดีไปสืบพยานต่อในนัดหน้าประมาณหนึ่งเดือน การพิจารณาคดีจึงใช้เวลาหลายปี การพิจารณาคดีในระบบนี้นำมาซึ่งความเสียหายในกระบวนการยุติธรรมอย่างมาก⁴⁵

จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวประสงค์จะพัฒนาและเสริมสร้างระบบการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพโดยองค์คณะพิจารณาคดีนั่งพิจารณาคดีอย่างต่อเนื่องจนเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาที่มีได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษามีได้ ทั้งให้ความสำคัญต่อการพิจารณาต่อเนื่อง ซึ่งการนั่งพิจารณาต่อเนื่องจะทำให้การรับฟังข้อเท็จจริงสมบูรณ์และเป็นธรรม ผู้พิพากษาได้มีโอกาสเห็นและฟังคำเบิกความพยานด้วยตนเอง อันทำให้การรับฟังและวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานมีประสิทธิภาพ และสิ่งสำคัญเป็นเป็นกลไกสำคัญที่เอื้อต่อการพิจารณาคดีครบองค์คณะ การนั่งพิจารณาโดยไม่ติดต่อกันทำให้

⁴⁴นายพนัส ทัศนียานนท์, "รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 22 (เป็นพิเศษ)," 18 กรกฎาคม 2540.

⁴⁵คณิต ณ นคร, "รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ," 23 มิถุนายน 2540.

โอกาสที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาและพิพากษาคดีอาจไม่ใช่ชุดเดียวกัน เพราะเหตุโยกย้ายตามระบบการบริหารงานบุคคลของสำนักงานศาลยุติธรรม ดังนั้น การนั่งพิจารณาคดีในคดีใดคดีหนึ่ง ต่อเนื่องติดต่อกันไปรวดเดียวจนเสร็จสิ้นการพิจารณาคดี จึงน่าจะเป็นระบบการนั่งพิจารณาที่มีส่วนสำคัญให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งเป็นหลักประกันว่าผู้พิพากษาที่พิจารณาและพิพากษาคดีจะเป็นชุดเดียวกัน ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ความหมายของการพิจารณาคดีต่อเนื่องดังกล่าวนี้น่าจะเป็นความหมายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 179 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีตลอดไปโดยไม่เลื่อนคดีก็ได้" ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวประสงค์ให้การพิจารณาคดีอาญาทำติดต่อกันไปและโดยรวดเร็ว⁴⁶

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่าในอดีต ได้มีความพยายามนำระบบการนัดสืบพยานติดต่อกันที่ละคดีมาใช้กับการพิจารณาคดีในศาลไทย เพื่อเร่งรัดการพิจารณาคดีซึ่งประสบปัญหาความล่าช้าอย่างมาก โดยมหาอำมาตย์โทพระยาอิศรพันธุ์โสภณปลัดทูลฉลองได้มีหนังสือถึงอธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลต่าง ๆ ความว่า... "ทางที่จะแก้ไขให้การพิจารณาคดีรวดเร็วขึ้นคือ ในชั้นพิจารณาพยานโจทก์จำเลยจะมีมากน้อยเท่าใด ศาลจะกำหนดนัดสืบพยานให้วันติดต่อรวดเดียวกัน และจะไม่นัดคดีอื่นแทรกแซงในระหว่างนั้น....."⁴⁷

2.3.2 วัตถุประสงค์การพิจารณาคดีต่อเนื่อง⁴⁸

1 ระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องมุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีสามารถรับฟังพยานหลักฐานคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อให้ผู้พิพากษามีสมรรถภาพในการฟัง

⁴⁶อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการพิจารณาการมีคำพิพากษาและคำสั่งในศาลชั้นต้นและอุทธรณ์ ฎีกา ฯลฯ พิมพ์ครั้งที่ 3 (ธนบุรี: นิติบรรณการ, 2513), หน้า 93.

⁴⁷กระทรวงยุติธรรม, ประมวลคำสั่งข้อบังคับและระเบียบราชการกระทรวงยุติธรรม เล่ม 1 (พระนคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2499), หน้า 430.

⁴⁸กลุ่มพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม สำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, "บทบรรยายเพื่อจัดทำวิดิทัศน์เรื่อง การพิจารณาคดีต่อเนื่องเพื่อรองรับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะตามรัฐธรรมนูญ." (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ข้อเท็จจริงคตินั้นอันส่งผลให้การใช้ดุลพินิจในการวิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของพยานและการชั่งน้ำหนักพยานของคุณค่าแต่ละฝ่ายเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2 เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถควบคุมและใช้เวลาในการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อการสืบพยานเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีก็จะสามารถประมวลข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบพยานได้อย่างครบถ้วน เมื่อประกอบกับการนั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะย่อมเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าการประมวลข้อเท็จจริง การวิเคราะห์และชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลจะดำเนินไปด้วยความรอบคอบ ผ่านการกลั่นกรองจากองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีร่วมกันอันเป็นหลักประกันแก่ประชาชนว่า การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลทั้งในส่วนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรม รอบคอบ และเป็นกระบวนการที่มีการตรวจสอบและมีการคานอำนาจอย่างเหมาะสม

3 การพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันเป็นหลักประกันว่าองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะเป็นผู้ตัดสินวินิจฉัยชี้ขาดคดีด้วยตนเอง ขณะเดียวกันประชาชนผู้มีอรรถคดีสามารถทราบล่วงหน้าว่าคดีของตนจะเสร็จสิ้นเมื่อใดเพราะมั่นใจว่าเมื่อถึงวันนัดพิจารณาศาลจะสืบพยานอย่างแน่นอน และจะพิจารณาคดีไปจนกว่าจะเสร็จตามที่นัดไว้แล้วจึงเริ่มสืบพยานคดีอื่นต่อไป

2.4 การเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียการนั่งพิจารณาคดีแต่ละระบบ

การนั่งพิจารณาคดีแบบเป็นคราวๆ หรือระบบการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง และระบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณาต่างมีข้อดีและข้อเสียทั้งสิ้น เพียงแต่การพิจารณาระบบใดจะทำให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ และเป็นหลักประกันว่าจำเลยจะได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว

- (1) การพิจารณาคดีแบบเป็นคราว ๆ (piece-meal trial)

ข้อดี

1. ในแต่ละวันสามารถนัดพิจารณาคดีได้มาก หากมีเรื่องใดไม่พร้อมจะพิจารณาด้วยเหตุใด ๆ ของคู่ความ คดีอื่นยังมีโอกาสได้รับการพิจารณา⁴⁹

2. หากมีการเลื่อนคดีจะไม่สูญเสียวันนัดเพราะมิได้นัดสืบพยานติด ๆ กันไว้ล่วงหน้า

⁴⁹บุญรอด ตันประเสริฐ, "การพิจารณาคดีต่อเนื่อง," หน้า 373.

ข้อเสีย⁵⁰

1. การสืบทอดใช้เวลาเวลานาน ทำให้ผู้พิพากษาขาดความต่อเนื่องในการรับฟังข้อเท็จจริงในคดีนั้น เพราะการสืบทอดแต่ละปากใช้เวลาห่างกันหลายเดือน ยิ่งไปกว่านั้นคดีส่วนใหญ่จะมีการสับเปลี่ยนผู้พิพากษาและพนักงานอัยการหลายคนกว่าจะพิพากษาคดีเสร็จ เพราะเหตุโยกย้ายประจำปี ผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการที่เข้ามารับคดีต่อไปจะต้องใช้เวลาในการศึกษาข้อเท็จจริงจากเอกสารในสำนวนคดีที่ผู้อื่นทำไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอาจเกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการดำเนินคดี
2. การเลื่อนคดีหลาย ๆ ครั้ง จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา ทั้งยังมีการสับเปลี่ยนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนด้วยนั้นอาจส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยซึ่งนำนักพยานเพราะผู้พิพากษาที่สับเปลี่ยนมิได้เห็นอากัปกริยาของพยานที่เบิกความไปแล้ว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของพยานตามหลักจิตวิทยาพยาน
3. ไม่สามารถคาดหมายได้ว่าคดีหนึ่ง ๆ จะเสร็จการพิจารณาเมื่อใด ทำให้ผู้เข้ามาเกี่ยวข้องข้องระบบการทำงานไม่ได้ในเชิงธุรกิจเป็นผลให้ไม่อาจวางแผนการลงทุน หรือตัดสินใจเลือกวิธีการอื่นแทนการดำเนินคดีในศาล
4. การพิจารณาคดีที่ใช้เวลามาก นอกจากจะทำให้คู่ความเสียเวลาเดินทางโดยใช่เหตุแล้วยังส่งผลถึงค่าใช้จ่ายจำนวนที่สูงขึ้น
5. เนื่องจากศาลมีคดีที่ต้องพิจารณาหลายคดีพร้อมกันในวันนัด แต่ละวันคู่ความที่มาศาลต้องรอเพื่อสืบทอดในแต่ละคราวทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องข้องในการพิจารณาคดีในนัดนั้นไม่สามารถบริหารเวลาของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้
6. เมื่อมีการนัดพิจารณาคดีมากเกินไปเกินกว่าความสามารถที่จะพิจารณาได้ในแต่ละวันเป็นผลให้มีผู้คนจำนวนมากต้องมาศาลเพียงเพื่อให้ศาลอนุญาตให้เลื่อนคดีไป ทำให้เกิดความแออัด บรรยากาศการทำงานวุ่นวาย ส่งผลถึงการเจรจาของคู่ความ การไกล่เกลี่ยทำได้ยาก
7. พยานผู้เชี่ยวชาญยังไม่ได้รับการจัดการดูแลที่ดีพอ ทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการมาศาลโดยเฉพาะหากศาลเลื่อนการพิจารณาคดีไป ทำให้พยานเหล่านี้เบื่อหน่ายไม่ยอมให้ความร่วมมือในการมาศาลอีก ซึ่งต่อมากลายเป็นสาเหตุหนึ่งของการเลื่อนการพิจารณา

⁵⁰ชาญณรงค์ ปราณจิตต์, "การพิจารณาคดีต่อเนื่องมิติใหม่ของศาลยุติธรรม," เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องของศาลในสังกัดศาลยุติธรรมประจำภาค 3 จัดโดยสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามาตร 3 ระหว่างวันที่ 15-16 มีนาคม 2545.(เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

8. การอนุญาตให้เลื่อนการพิจารณาคดีไม่มีเหตุผลหนักแน่นเพียงพอด้วยเพราะผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบเหตุผลและข้อเท็จจริงในการขอเลื่อนการพิจารณาคดีในคดีใดคดีหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะยังมีคดีอื่นรอการพิจารณาในวันนัดอีกหลายคดีซึ่งส่งผลให้ความล่าช้าที่ไม่สุจริตอาศัยโอกาสนี้ขอเลื่อนการพิจารณาคดี เพื่อประวิงคดีได้

(2) การพิจารณาคดีต่อเนื่อง (continuous trial)

ข้อดี⁵¹

1. ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาคดีถูกกำหนดไว้แน่นอนว่าจะเริ่มเมื่อใดและจะเสร็จเมื่อใดเป็นการวางแผนดำเนินคดีไว้ล่วงหน้าตลอดเรื่อง

2. การพิจารณาคดีไม่ถูกแทรกแซงเวลาจากคดีอื่นทำให้ศาลและคู่ความไม่ต้องเตรียมคดีบ่อย ๆ

3. ความจำเป็นเรื่องการค้าเงินเรื่องทั้งคู่ความและผู้พิพากษาคดี ผู้พิพากษาสามารถเอาใจใส่ในคดีนั้นเต็มที่และมองเห็นภาพรวมของข้อเท็จจริงได้รวดเร็วและง่ายขึ้น

4. ลดความแออัดและความสับสนวุ่นวายทั้งในบริเวณศาลและห้องพิจารณาลง

5. เป็นหลักประกันว่าองค์คณะพิจารณาคดีเป็นชุดเดียวกับองค์คณะที่ทำคำพิพากษา

ข้อเสีย⁵²

1. การเรียงลำดับการพิจารณาอาจทำให้ระยะเวลาที่รออยู่นานส่งผลกระทบต่อพยานหลักฐานในเรื่องความพร้อม และอาจทำให้พยานหลักฐานถูกทิ้งไว้เป็นเวลานานกว่าจะได้หยิบยกขึ้นมาในชั้นพิจารณา

2. เป็นภาระแก่คู่ความในการเตรียมคดีเพราะเมื่อถึงกำหนดนั่งพิจารณาแล้วระยะเวลาในช่วงที่เหลือมีไม่มาก โอกาสจะเลื่อนคดีทำได้ยากและบางคดีเป็นการยากที่จะเตรียมคดีได้สมบูรณ์ทั้งหมดก่อนการพิจารณา โดยเฉพาะในคดีอาญาฝ่ายจำเลยที่จะนำสืบหักล้างพยานโจทก์นั้นยังไม่ทราบข้อเท็จจริงที่โจทก์จะนำสืบทั้งหมดอาจเตรียมคดีได้ไม่สมบูรณ์

3. การเรียงลำดับการพิจารณา ทำให้คดีที่ฟ้องหลังต้องรอลำดับการสืบพยานกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา

⁵¹บุญรอด ต้นประเสริฐ, "การพิจารณาคดีต่อเนื่อง," หน้า 373.

⁵²บุญรอด ต้นประเสริฐ, "การบริหารคดีเพื่อพิจารณาคดีต่อเนื่อง," บทบัญญัติ 57 (กรกฎาคม – กันยายน 2544): 59.

4. ในแต่ละวันนัดคดีได้น้อย หากไม่มีการพิจารณาด้วยเหตุการให้เลื่อนคดีหรือเหตุอื่นใดก็ตามและจะทำให้เสียวันนัดในวันนั้น ๆ ไป⁵³

5. การกำหนดวันนัดติดต่อกันทำได้ยากเพราะคู่ความทุกฝ่าย และศาลไม่สามารถหาวันว่างติดต่อกันให้ตรงกันได้

(3) การพิจารณาคดีแบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณา (time frame trial)

ข้อดี

1. หากมีการเลื่อนคดีในนัดใดนัดหนึ่ง จะไม่กระทบต่อตารางเวลาในการนัดพิจารณาคดีของศาลเนื่องจากวันนัดในครั้งหน้ายังมีระยะเวลาห่างออกไปพอทำให้คู่ความสามารถนำพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้ และในวันทำการถัดไปศาลจะนัดพิจารณาคดีอื่นซึ่งอาจพร้อมพิจารณาก็ได้

2. การหาวันนัดของคู่ความและศาลทำได้โดยง่ายเพราะว่ามีได้นัดติดต่อกันทุกวัน
ข้อเสีย⁵⁴

1. ไม่มีหลักประกันว่าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีจะได้ชี้ขาดตัดสินคดีนั้น หากคดีใดกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณาคดีหลังจากวันที่ผู้พิพากษานั้นพ้นจากหน้าที่ ย่อมทำให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีไม่ได้เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดคดีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2. การสืบพยานไม่มีความต่อเนื่อง เมื่อถึงวันนัดอาจต้องมีการเตรียมคดีใหม่

3. ในระหว่างการพิจารณาคดีใดคดีหนึ่ง จะมีคดีอื่นเข้าแทรกการพิจารณาอยู่ตลอดเวลา ทำให้วัตถุประสงค์ของระบบองค์คณะที่ต้องการให้ผู้พิพากษาได้มีการดูแลและคำนึงอำนาจเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีเป็นไปด้วยความรอบคอบจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้

25 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาและประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี

ปัญหาในการพิจารณาคดีของศาลมีอยู่หลายประการ ซึ่งมีบุคคลและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องหลายส่วน ภายใต้องค์ประกอบที่มีหลากหลายนี้หากเกิดข้อขัดข้องในจุดใดจุดหนึ่งย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความเจ็บป่วย

⁵³บุญรอด ตันประเสริฐ, "การพิจารณาคดีต่อเนื่อง," หน้า 373.

⁵⁴กลุ่มพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรม สำนักวิชาการศาลยุติธรรม, "ระบบกำหนดวันสิ้นสุดการพิจารณาคดีกับช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ระบบการนั่งพิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง," (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ของคู่ความหรือพยานที่กลายเป็นเหตุอ้างในการเลื่อนการพิจารณาคดี หรือการส่งหมายเรียกให้แก่พยานไม่สามารถกระทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณคดีที่เข้ามาสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ตลอดจนกรณีอื่น ๆ อีกมากที่ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลมักประสบอยู่เสมอ ๆ อันส่งผลให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้าออกไปเกินกว่าที่ควรจะเป็นมาก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.5.1 การเลื่อนคดี

สาเหตุของความล่าช้าในการพิจารณาคดีในศาลนั้นเกิดจากการเลื่อนคดีเป็นสำคัญ⁵⁵ จนมีผู้กล่าวว่า การเลื่อนคดีคือโรคภัยแห่งกระบวนการยุติธรรม⁵⁶ ทั้งนี้เพราะการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องอาศัยความพร้อมของทุกฝ่าย คือ ศาล คู่ความ และพยาน หากขาดบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยปกติแล้วจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปไม่ได้ ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหาได้มีบทบัญญัติกำหนดว่า ศาลจะต้องพิจารณาพิพากษาและพิพากษาคดีให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลาเท่าใด⁵⁷ จากการศึกษาพบว่า การเลื่อนคดีมีสาเหตุ ดังนี้⁵⁸

(1) เหตุจำเป็นและความป่วยเจ็บของทนายความ สาเหตุข้อนี้ปัญหาที่พบจากอัยการคือว่าความหลายคดีในเวลาเดียวกัน อาจด้วยสาเหตุที่ศาลนัดพิจารณาคดีในปริมาณที่มากกว่าจำนวนพนักงานอัยการประจำศาลนั้น ๆ หรือมาแทนพนักงานอัยการอื่นหรือในช่วงมีการโยกย้าย ส่วนในทนายความที่พบมากที่สุดคือ ความป่วยเจ็บ และส่วนใหญ่จะให้เสมียนทนายมายื่นคำร้องขอเลื่อนคดีแทน น้อยครั้งที่ศาลจะสอบถามเสมียนทนายว่าทนายป่วยเจ็บเพียงใดจึงมาศาลไม่ได้ และมีอยู่ไม่น้อยเช่นกันที่ผู้พิพากษาเห็นว่าคดีใช้เวลาในการพิจารณามานานมากแล้ว เมื่อไม่ปรากฏอาการป่วยที่ชัดเจนว่าทำไมจึงมาศาลไม่ได้ศาลก็จะไม่อนุญาตให้เลื่อนคดี นอกจากนี้ ทนายขอถอนตัวระหว่างพิจารณาก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1449/2532 ในวันนัดสืบพยานโจทก์ครั้งแรก ทนายจำเลยที่ศาลชั้นต้นแต่งตั้งขอถอนตัวเพราะจำเลยแต่งตั้งทนายเข้ามาใหม่ เมื่อทนายจำเลยขอเลื่อนคดีศาลชั้นต้นก็อนุญาต และนัดสืบพยานโจทก์ครั้งที่สอง ห่างจากวันนัดสืบพยานโจทก์ครั้งแรก

⁵⁵ไชยยศ วรรณศิริ, "ความล่าช้าของความยุติธรรมเปรียบดูการปฏิเสธความยุติธรรม," ตุลพาห 3 (มกราคม – มีนาคม 2539): 162.

⁵⁶ไกรฤกษ์ เกษมสันต์, "เหตุล่าช้าแห่งคดี," ตุลพาห 21 (มีนาคม-เมษายน 2517): 59.

⁵⁷วิศิษฎ์ ลิมานนท์ และภราดร ภคพัฒน, "การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยการเร่งรัดการพิจารณาคดี," ตุลพาห 30 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2526): 14.

⁵⁸บุญรอด ต้นประเสริฐ, "การบริหารคดีเพื่อการพิจารณาคดีต่อเนื่อง," หน้า 44-46.

ประมาณ 70 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานเพียงพอที่จำเลยจะพิจารณาขอถอนนายเดิมและแต่งตั้งทนายคนใหม่เข้ามาและขอเลื่อนคดีเพื่อมิให้เดือดร้อนแก่พยานโจทก์ ซึ่งศาลชั้นต้นมีคำสั่งกำชับให้มาศาล แต่จำเลยกลับละเลยโดยมาร้องขอถอนทนายความคนเดิมพร้อมแต่งตั้งทนายความคนใหม่ กับร้องขอเลื่อนคดีในวันนัด ซึ่งพยานโจทก์ได้มาศาลพร้อมแล้ว จึงเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผลอันสมควรและส่อไปในทางประวิงคดีให้เนิ่นช้า ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้จำเลยเลื่อนคดีจึงชอบแล้ว

(2) การติดนัดในคดีอื่นซึ่งซ้อนกัน ปัญหานี้พบมากในพนักงานอัยการเนื่องจากอัตรากำลังพนักงานอัยการประจำศาลนั้น ๆ มีน้อยจนไม่ได้สัดส่วนกับการนัดพิจารณาของผู้พิพากษา ส่วนทนายความส่วนใหญ่จะขอเลื่อนคดีในวันนัดแรกเพราะเหตุว่าติดว่าความที่ศาลอื่นซึ่งนัดไว้ก่อนแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1529/2514 ในคดีที่จะต้องถามจำเลยเรื่องทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 เมื่อทนายที่จำเลยได้ตั้งไว้แล้วคิดว่าความที่ศาลอื่นและยื่นคำร้องขอเลื่อนคดีไว้ก่อนวันนัดสืบพยานโจทก์ย่อมเป็นกรณีมีเหตุอันควรต้องเลื่อนการพิจารณาออกไป การที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้จำเลยเลื่อนคดีแล้วสืบพยานโจทก์ไปโดยจำเลยไม่มีทนายแก้ต่างเป็นการปฏิบัติไม่ถูกต้องตามกระบวนการพิจารณา จำเป็นต้องให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่

(3) พยานไม่มาศาล เพราะไม่สามารถส่งหมายเรียกให้พยานได้พยานย้ายที่อยู่หรือพยานป่วย ติดธุระสำคัญ ไม่กล้ามาเบิกความเพราะกลัวว่าไม่ปลอดภัย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 382/2479 ในวันพิจารณา โจทก์ไม่นำพยานมาศาลเพียงมาขอหมายเรียกพยานในวันนั้น และขอเลื่อนคดีไปพิจารณาในวันหลังโดยไม่ชี้แจงเหตุผลให้เป็นที่พอใจของศาล ศาลไม่ยอมให้เลื่อนคดีและพิพากษายกฟ้องเสียทีเดียวได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 977/2479 ในคดีอาญาการที่ศาลจะอนุญาตให้โจทก์เลื่อนคดีไปเพราะยังส่งหมายให้พยานไม่ได้หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาเหตุผลต่างๆ ไปประกอบด้วย ถ้าเห็นว่าเป็นความผิดของโจทก์ที่มีได้ชวนชวายให้ได้พยานมาศาลในวันนัดแล้ว แม้จะขอเลื่อนเป็นครั้งแรกก็ตาม ศาลไม่ยอมให้เลื่อนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 656/2485 การที่ศาลจะอนุญาตให้เลื่อนคดีไปเพราะส่งหมายให้พยานไม่ได้นั้น ถ้าศาลเห็นว่าโจทก์ไม่สามารถส่งหมายเรียกหรือตามตัวพยานมาได้และไม่ทราบพยานอพยพไปอยู่แห่งใด ไม่มีกำหนดจะกลับมาเมื่อใด โจทก์ขอเลื่อนคดีไม่มีกำหนดและไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลไม่ยอมให้เลื่อนได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1368/2492 คดีนี้โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานข้อโกง จำเลยให้การปฏิเสธ โจทก์ได้เลื่อนคดีเพราะพยานไม่มาศาลรวม 3 ครั้ง แต่ปรากฏว่าพยานที่โจทก์ และทนายนัดอ้างมาสืบนั้นหมายเรียกไปแล้ว บางคนก็ส่งหมายไม่ได้ บางคนก็ส่งหมายได้แต่พยาน ไม่มาศาล โจทก์ขอเลื่อนคดีต่อไปอีก ดังนี้ถือว่าไม่ใช่ความผิดของโจทก์ การขอเลื่อนเพราะพยาน ไม่มาศาลเช่นนี้ถือว่ามีเหตุผลสมควร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1405/2500 พยานโจทก์ไม่มาศาลโดยบางคนรับหมาย แล้วไม่แจ้งเหตุขัดข้อง บางคนเซ็นตราปรับไว้ที่ศาลแล้วก็ไม่มาเช่นนี้ ศาลอาจใช้อำนาจออก หมายจับพยานได้ จะถือว่าเป็นความผิดของโจทก์ไม่ได้ โจทก์ไม่ได้ประวิงคดี ควรให้เลื่อนคดีเพื่อ สืบพยานโจทก์ต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 306/2503 ในกรณีที่โจทก์ต้องขอเลื่อนสืบพยานโจทก์ หลายครั้งนั้น ถ้าแต่ละครั้งไม่ใช่ความผิดของโจทก์ ศาลก็ควรให้เลื่อนไปได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 419/2503 อัยการโจทก์ขอเลื่อนการพิจารณาเพราะไม่มี พยานมาศาลโดยแถลงว่าได้ส่งหมายเรียกทางไปรษณีย์ไปแล้ว แต่ไม่ทราบเหตุขัดข้อง พนักงาน สอบสวนไม่แจ้งมานั้นยอมฟังไม่ได้เพราะเป็นหน้าที่ของโจทก์จะติดต่อให้พนักงานสอบสวนแจ้งมา ในเมื่อศาลได้ให้เวลาเพียงพอแล้ว แต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่เห็นสมควร ศาลจะให้เลื่อนการพิจารณา ไปก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1411/2504 กฎหมายกำหนดหน้าที่ให้คู่ความฝ่ายที่อ้าง พยานเป็นผู้ส่งหมายเรียกให้แก่พยาน และจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มงวดกดขันไม่ปล่อยตาม ยถากรรม ฉะนั้น เมื่อนัดแรกพยานไม่มาศาลเลยและโจทก์แถลงว่าไม่ทราบเหตุขัดข้อง ศาลชั้นต้น ก็อนุญาตให้เลื่อนโดยกำชับว่าถ้านัดต่อไปไม่มาโดยไม่มีเหตุผลสมควรอาจตัดพยาน ครั้นถึงวันนัด พยานมาศาลคนเดียว ส่วนที่ไม่มาโจทก์ว่าไม่ทราบยังไม่ได้รับรายงาน ดังนี้ศาลตัดพยานโจทก์ชอบ แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3061/2531 ในวันนัดสืบพยานโจทก์นัดแรก โจทก์ยื่น คำร้องขอเลื่อนคดีโดยอ้างว่าโจทก์ไปธุรกิจต่างจังหวัดกลับไม่ทัน แม้โจทก์มีผู้รับมอบอำนาจที่ สามารถนำมาเบิกความได้แต่นำมา ก็ไม่พอถือเป็นเหตุว่าโจทก์ประวิงคดี เพราะโจทก์อาจ ประสงค์สืบตัวโจทก์เป็นพยานก่อนก็ได้ เมื่อจำเลยคัดค้านศาลชั้นต้นควรไต่สวนคำร้องก่อน การที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีโดยมิได้ไต่สวนข้อเท็จจริงตามคำร้องก่อนจึงไม่ชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5169/2531 ก่อนที่ศาลชั้นต้นจะสั่งงดสืบพยานโจทก์ซึ่งไม่ มาศาล ศาลชั้นต้นได้ให้โอกาสโจทก์ถึง 5 ครั้ง เพื่อให้ดำเนินการให้ได้บุคคลทั้งสามมาสืบ ซึ่งแต่ละ

ครั้ง ศาลชั้นต้นได้กำชับโจทก์ให้รีบเร่งดำเนินการเพื่อให้บุคคลทั้งสามมาศาลในวันนัดแต่ปรากฏว่าเมื่อถึงวันนัด โจทก์นำบุคคลทั้งสามมาศาลไม่ได้เลย ทั้งไม่สามารถแสดงเหตุผลถึงการที่บุคคลดังกล่าวไม่มาศาล โดยแถลงเพียงว่ายังไม่ได้รับทราบถึงผลการส่งหมายบ้าง ยังส่งหมายให้ไม่ได้บ้าง หรือบางคนย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด แต่โจทก์ก็มีได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้ได้ตัวมาสืบ ทั้งนี้ได้แถลงให้ศาลทราบที่โจทก์ยังสามารถติดตามบุคคลดังกล่าวมาสืบได้หรือไม่ เมื่อใดจึงไม่มีเหตุที่ศาลชั้นต้นจะเลื่อนคดีให้แก่โจทก์ และศาลชั้นต้นงดสืบบุคคลทั้งสามชอบด้วยเหตุผลแล้ว

(4) การขอทำความตกลงกันของคู่ความในคดีอาญายอมความได้ เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพ คู่ความมักจะขอเลื่อนการฟังคำพิพากษาออกไปเรื่อย ๆ เพื่อขอโอกาสให้คู่ความได้ทำความตกลงกัน อาทิเช่นคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค เป็นต้น

นอกจากจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีก ไม่ว่าจะเป็นทนายความติดกิจธุระ คู่ความเจ็บป่วย ศาลติดพิจารณาคดีอื่น เอกสารที่ขอให้บุคคลภายนอกส่งมาประกอบการพิจารณายังไม่เข้าสู่สำนวน ทนายความเตรียมคดีไม่พร้อม เป็นต้น

ในการพิจารณาคดีแทบไม่ค่อยมีที่ศาลจะทราบถึงเหตุขัดข้องของตัวพยานที่จะมาเบิกความก่อนวันนัดเลย ทนายความหรืออัยการจะแถลงให้ศาลทราบในวันนั้น ทั้งที่ทราบถึงเหตุขัดข้องก่อน เช่น พยานยังไม่กลับจากต่างประเทศหรือต้องเดินทางไปต่างประเทศก่อนวันนัด พยานย้ายที่อยู่ไม่สามารถส่งหมายได้ ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พยานส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ติดตามให้มาเบิกความที่ศาล หากมีเหตุขัดข้องแล้วไม่แจ้งให้อัยการทราบก่อน อัยการคงแถลงต่อศาลได้เพียงว่าพยานไม่มาไม่ทราบเหตุขัดข้อง กรณีดังกล่าวหากศาลทราบเหตุขัดข้องเสียก่อน การจัดการกับเวลาที่จะต้องเสียไปในวันนัดจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณาเสียก่อน การละเลยไม่แจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าในเวลาที่เหมาะสม ย่อมทำให้ทุกฝ่ายเสียเวลาไปกับวันนัดโดยเปล่าประโยชน์⁵⁹ เหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้น บางกรณีเป็นเรื่องที่ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดระบบประสานงานนอกศาลเพื่อการพิจารณาพิพากษาคดี กล่าวคือ ขาดระบบประสานงานระหว่างศาลเจ้าของสำนวนกับศาลอื่นรวมทั้งองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่อาจตรวจสอบข้ออ้างการขอเลื่อนคดีได้⁶⁰

⁵⁹บุญรอด ตันประเสริฐ, "การบริหารคดีเพื่อการพิจารณาคดีต่อเนื่อง," หน้า 44.

⁶⁰พรชัย รัชมีแพทย์, "รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี," โดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงยุติธรรม และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 5 กุมภาพันธ์ 2541, หน้า 17.

การเลื่อนคดีนั้นมิผลให้จำเลยต้องตกอยู่ภายใต้การค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมเป็นเวลานานกว่าที่ควรจะเป็น โดยเฉพาะจำเลยที่ไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการพิจารณา และยังมีผลทำให้ความจำของพยานหรือจำเลยค่อยๆ ลืมเลือนไป พยานบางคนอาจเสียชีวิต และพยานหลักฐานบางอย่างอาจสูญหาย ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องหลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว นอกจากนี้ การที่มีอัตราการเลื่อนคดีสูง ย่อมเป็นภาพสะท้อนถึงความด้อยประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องอย่างเห็นได้ชัด เพราะการนำตัวผู้กระทำผิดอาญามาลงโทษเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเหล่านี้จะต้องร่วมมือกันเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้เร็วที่สุด ในทางทฤษฎีการเลื่อนคดีเพราะเหตุจากองค์กรหรือบุคคลในหน่วยงานของรัฐไม่น่าจะเกิดขึ้น แต่จากทางปฏิบัติพบว่าการเลื่อนคดีเพราะเหตุดังกล่าวมีสูงกว่าการเลื่อนคดีเพราะเหตุจากฝ่ายจำเลย⁶¹

2.5.2 ระบบการนัดความ

การนัดความที่ไม่เหมาะสมเป็นสาเหตุหนึ่งของความล่าช้าในการพิจารณาคดี เช่น การนัดความนัดหนึ่งๆ นัดห่างกัน 2 ถึง 3 เดือน หรือนัดความนัดหนึ่งๆ มากเกินไป เพราะหากคดีใดต้องสืบพยานหลายปากจะทำให้คดีอื่นต้องเลื่อนไปเป็นเหตุให้คู่ความและพยานเสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลามาศาลโดยใช่เหตุ พยานที่มาศาลแล้วไม่ได้เบิกความย่อมเกิดความเบื่อหน่าย การนัดความในระบบนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้พิพากษาไม่สามารถควบคุมวันนัดและการเลื่อนคดีได้ หากคดีหนึ่งมีการขอเลื่อนคดีเพราะอ้างว่านายความป่วย แม้ศาลมีอำนาจตั้งเจ้าพนักงานหรือแพทย์ไปตรวจว่าป่วยจริงหรือไม่เพื่อใช้ดุลพินิจว่าจะอนุญาตให้เลื่อนคดีหรือไม่ แต่หากศาลเสียเวลาตรวจสอบคดีนี้อยู่ คดีอื่นที่นัดไว้และรอสืบพยานอาจจะไม่มีเวลาพอที่จะสืบพยาน ผลที่สุดอาจต้องเลื่อนทุกคดีโดยไม่ได้สืบพยานเลยก็ได้ ศาลจึงจำเป็นต้องให้เลื่อนคดีนั้นไปเพื่อให้รวดเร็วจะได้ไม่กระทบถึงคดีอื่นที่รอการพิจารณาอยู่⁶²

⁶¹ภคพงศ์ วงศ์ศรีภูมิเทศ, "งานวิจัยเรื่องปัจจัยการเลื่อนคดีในศาลยุติธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีศาลอาญากรุงเทพใต้," (หลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 5, 2544), หน้า 30.

⁶²อิทธิ มุสิกะพงษ์, "แนวทางส่งเสริมการนั่งพิจารณาต่อเนื่องโดยปรับปรุงระบบการนัดความ," วารสารศาลยุติธรรม 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2544): 45.

2.5.3 การส่งประเด็น

ในกรณีจำเป็นศาลมีอำนาจส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทนได้⁶³ ในทางปฏิบัติการส่งประเด็นมีผลกระทบต่อการศึกษาคดีของศาลเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดปัญหาที่ทำให้คดีล่าช้าอยู่หลายประการ เช่น การส่งสำนวนความไปยังศาลอื่นต้องเสียเวลาอย่างมาก หากมีพยานรอสืบที่ศาลเจ้าของสำนวน ศาลเจ้าของสำนวนก็จะทำการสืบพยานต่อไปไม่ได้จนกว่าจะได้สำนวนคืน⁶⁴ และบางครั้งการส่งประเด็นไปสืบพยานในศาลอื่นโดยไม่พิจารณาว่าเหมาะสมและมีความจำเป็นหรือไม่ นอกจากนี้ศาลที่รับประเด็นไม่เอาใจใส่สืบพยานประเด็นให้เหมือนกับคดีของศาลนั่นเอง บางคดีส่งไปนานนับปีแล้วก็ยังไม่มีการสืบพยานให้ก็มี⁶⁵ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบพยานประเด็นนัดแรกมักจะเลื่อนคดีโดยเฉพาะคดีที่อัยการเป็นโจทก์ โดยอ้างว่าส่งหมายให้พยานไม่ได้⁶⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1066/2526 เมื่อศาลที่พิจารณาคดีจะส่งประเด็นไปสืบพยานโจทก์ที่ศาลอื่น จำเลยแถลงว่าจะไม่ตามประเด็นไป และหลังจากนั้นจนถึงวันที่สืบพยานประเด็นจำเลยมิได้แถลงว่าจำเลยหรือทนายจำเลยกลับใจขอตามประเด็นไปฟังการพิจารณาและซักค้านพยานโจทก์ ดังนั้น การที่ศาลที่ได้รับแต่งตั้งให้สืบพยานหลักฐานแทนเลื่อนกำหนดวันนัดสืบพยานประเด็นไป และสืบพยานในวันดังกล่าวโดยมิได้แจ้งวันเวลานัดให้จำเลยทราบ จึงเป็นการดำเนินการกระบวนพิจารณาที่ชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ ดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน ซึ่งหมายถึงพฤติการณ์ที่ทำให้เห็นถึงน้ำหนักพยานหลักฐานชนิดต่าง ๆ เช่น ความน่าเชื่อถือและความสามารถในการจดจำของพยานบุคคลหรือพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ศาลจึงต้องเห็นพยานบุคคลและพยานผู้ชำนาญการพิเศษ การส่งประเด็นจึงชอบที่จะกระทำได้เฉพาะที่ไม่ขัดต่อหลักพยานโดยตรงและการซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่านั้น

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230

⁶⁴ รายงานการสัมมนาเรื่อง "การเร่งรัดการพิจารณาคดี," รายงานการสัมมนารุ่นที่ 2 เรื่อง "ปัญหาข้อขัดข้องในการเร่งรัดการพิจารณาคดี," วันที่ 1 - 2 พฤศจิกายน 2527 ณ ห้องประชุมกระทรวงยุติธรรม, หน้า 4 - 6.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

⁶⁶ ข่าวยุติธรรม, ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม 2526): หน้า 7.

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการส่งเสริมได้ค้ำึงถึงเรื่องนี้เลย ซึ่งน่าจะไม่ต้องตั้งในหลักกฎหมายและหลักสูตรวิทยา⁶⁷

2.5.4 บทบาททนายความ

การดำเนินกระบวนการพิจารณา ทนายความมีบทบาทในการรวบรวมพยานหลักฐาน ระบุพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้ออ้างข้อเถียงของตน และการสืบพยานในศาลหากทนายความปฏิบัติตนอยู่ในกรอบหน้าที่ กล่าวคือ ระบุพยานหลักฐานเท่าที่จำเป็นต้องใช้พิสูจน์ข้ออ้างข้อเถียงของตน และดำเนินการสืบพยานในศาลอย่างรัดกุม ตรงประเด็น การสืบพยานแต่ละนัดย่อมสืบได้หลายปาก แม้มีพยานหลายคนก็ไม่นับอุปสรรคต่อการพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว แต่เนื่องจากรูปแบบบัญชีระบุพยานที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่มีลักษณะเป็นมาตรการ เพราะมิได้กำหนดให้ระบุข้ออ้างหรือข้อเถียงซึ่งต้องใช้พยานนั้นพิสูจน์ ทำให้ทนายความจำนวนไม่น้อยระบุพยานเข้าสืบเกินความจำเป็นโดยมีพยานที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นปนเข้ามาด้วย ทำให้ดูว่าเป็นคดียุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญเป็นช่องทางให้ถามพยานด้วยคำถามเยิ่นเย้อ อ้อมค้อม ไม่ตรงประเด็น ศาลซึ่งมีหน้าที่กำกับดูแลกระบวนการพิจารณา ก็ไม่อาจวินิจฉัยได้โดยเร็วว่าเป็นการสืบพยานในลักษณะดังกล่าวหรือไม่ เนื่องจากไม่อาจใช้บัญชีระบุพยานรูปแบบที่ใช้อยู่ให้เป็นประโยชน์ในการกำกับดูแลการสืบพยานได้ทำให้ต้องเสียเวลามาก เพราะมีส่วนทำให้ในแต่ละนัดสืบพยานได้นัดละ 1 ถึง 2 ปาก ทั้งๆ ที่อาจสืบพยานได้ถึง 4 ถึง 5 ปาก และทนายความมักจะเตรียมพยานมา 1 ถึง 2 คน เท่านั้น ทำให้ต้องเลื่อนคดีไปได้อีกหลายนัด เป็นการแสดงให้เห็นว่าคดีที่ตนรับว่าความมีความยุ่งยากและมีโอกาสได้รับค่าจ้างเพิ่ม ซึ่งปรากฏว่ามีทนายหลายรายคิดค่าจ้างว่าความตามจำนวนครั้งที่นัดสืบพยาน⁶⁸

2.5.5 ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ปัญหาปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลมากขึ้น จากสถิติคดีที่เกิดขึ้นในศาลทั่วราชอาณาจักรปรากฏว่ามีคดีเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากการศึกษาพบว่าในช่วง 10 ปี นับจากปี พ.ศ.2540 เป็นต้นไป คดีอาญาที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราเพิ่มขึ้นของคดีประมาณร้อยละ 5.3 ถึงร้อยละ 6.6 ซึ่งในปี พ.ศ.2541 เป็นปีที่คดีอาญามีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดในรอบ 10 ปี และในสิ้นปี พ.ศ.2550 ปริมาณคดีอาญาที่ขึ้นสู่

⁶⁷ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 280.

⁶⁸ พรชัย รัศมีแพทย์, "รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระยะเวลาพิจารณาพิพากษาคดี," หน้า 17.

ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรจะมีจำนวนถึง 979,340 คดี ซึ่งมากกว่าปริมาณคดีอาญาในปี พ.ศ. 2540 ถึงร้อยละ 8.11 หรือเกือบสองเท่าของปริมาณคดีในปี พ.ศ. 2540⁶⁹ ในขณะที่จำนวนผู้พิพากษาเพิ่มไม่ได้สัดส่วนกับปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น อันก่อให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลและปริมาณคดีที่ศาลต้องพิจารณามีมากขึ้นตามไปด้วยส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการพิจารณาคดี

2.5.6 การขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ปัจจุบัน เทคโนโลยีในด้านต่างๆเกิดขึ้นมากมาย อีกทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสามารถกระทำและส่งถึงกันทั่วโลกได้ในเวลาไม่กี่นาทีหรือที่เรียกว่าเทคโนโลยีสารสนเทศในความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม การเมืองในปัจจุบันย่อมทำให้ปริมาณและความซับซ้อนของข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่างๆ ที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลมีมากขึ้น แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลใช้กระบวนการพิจารณา วิธีการ อุปกรณ์เครื่องใช้ตามที่เป็นมาแต่เดิม อีกทั้งงานด้านธุรการศาลไม่ว่าจะเป็นการบริหาร หรือการจัดเก็บสำนวนคดีความเองต่างไม่สามารถอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินคดีอย่างเหมาะสมเป็นผลให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความล่าช้าและขาดประสิทธิภาพ⁷⁰

เทคโนโลยีที่มีส่วนช่วยให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกคำพยาน ห้องพิจารณาคดีที่มีอุปกรณ์และเครื่องใช้ที่ทันสมัย การใช้ระบบสื่อสารทางไกลผ่านทางจอภาพในการสืบพยาน

⁶⁹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย และคณะ, "รายงานการวิจัยเรื่อง ทิศทางการวางแผนกำลังคนเพื่อรองรับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในทศวรรษหน้า," ได้รับทุนสนับสนุนจากกระทรวงยุติธรรม, 1 พฤษภาคม 2541, หน้า 90.

⁷⁰ ชาญณรงค์ ปราณจิตรต์ และคณะ, "รายงานการวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลและความรวดเร็วในการดำเนินคดี," สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2543, หน้า 307.